

Ігор БРИНДАК, викладач

На сторінках "Живої Води" вже неодноразово писалося про проблеми, пов'язані з теорією еволюції. Зараз цю проблему обговорюють і на світському рівні. Однак, на тлі цих дискусій дещо відійшло на задній план інше запитання: якщо теорія про походження людини, яку ми знаємо зі шкільної лави, є помилковою, то яка ж є тоді правдивою? Або, простіше кажучи, чи дійсно у всього людства колись існували двоє прабатьків - Адам і Єва?

Власне, історія Адама і Єви - це і є та сторінка Святого Письма, яка чи не найбільше висміювалась і висміюється з боку противників християнства. Тому й не дивно, що віруючі люди хочуть почути про цю історію конкретну відповідь: це алегорія чи реальність?

Взагалі, питання про правдивість або надуманість Адама і Єви має цікаву історію. Напевно, в пам'яті багатьох ще свіжі часи, коли „по - науковому" намагались довести, що нібито ніколи не існувало "другого Адама", тобто Ісуса Христа. Зараз ці твердження вже канули в Лету, але те, що стосується „першого Адама", тобто властивого Адама, турбує багатьох людей. Наведу ще один цікавий приклад: у 1932 році в Ра-дянському Союзі засновник і голова Союзу воюючих безбожників (назва, до речі, цілком офіційна) Ємельян Ярославській зробив „відкриття" про те, що ніколи не існувало Святої Те-рези з Лізіє

(Е. Ярославский „Октябрьская революция, Религия и Церковь" 1932 г. стр. 202). Хоч, як не дивно, коли він це писав, існува-ли не тільки фотографії і власно-ручні рукописи святої, але навіть осо-би, які її знали. Більше того, в тому ж таки монастирі Лізіє ще жила рідна сестра Терези - Селіна. Але, як бачимо, це не заважало декому стверджувати, що Святої Терези з Лізіє нібито ніколи не існувало. Просто для деяких ідеологій є властивим принцип: чим більша і цинічніша брехня, тим їй більше повірять. З цієї причини всілякі твердження про те, що хтось загальнознаний нібито насправді не існував, вимагають сер-йозного підходу та беземоційного і неупередженого аналізу.

Тепер повернемося до Адама і Єви. На початку потрібно з'ясувати, яким є богословський погляд на цю справу. Ще в першій половині ХХ століття серед деяких теологів була поширена, в значній мірі під впливом дарвінізму, теорія так званого полігенізму. Згідно з нею Адам і Єва - це не були конкретні особи, а алегорія, уособлення людства в цілому. Теорія полігенізму у свій час була засуджена Ватиканом, але свій вплив на частину віруючих зберегла, тому її варто розглянути. Насамперед слід зауважити, що Церква зовсім не заперечує того, що деякі місця зі Святого Письма слід розуміти алегорично. Але чи можна подібно поступати у нашому випадку? Щодо трактування Святого Письма, то Догматична Конституція II Ватиканського Собору „Dei Verbum” („Боже слово”), пункт 12-й, говорить: „А щоб Святе Письмо тим Духом, яким було написане, було і читане і пояснюване не менш пильно, треба глядіти на зміст і єдність цілого Письма, мавши на увазі живе передання Церкви й аналогію в вірі... все те, що відноситься до способу пояснювання Писання, підпадає остаточно під суд Церкви, яка має Божий мандат і службу: Боже слово зберігати і пояснювати”. Тому під таким кутом зору будемо розглядати біблійну розповідь про Адама і Єву. Тобто чи в загальному контексті Святого Письма їх слід розуміти як конкретну людську пару, чи як людство загалом. Спробуємо прослідкувати, як розповідь про них розумілась в традиції Церкви і офіційних церковних документах.

Можливо, дехто думає, що про Адама і Єву згадується тільки в Книзі Буття. Насправді це не зовсім так. У Новому Заповіті двічі подано родовід Ісуса Христа. Якщо у Євангелії від Матея на самому початку цей родовід ведеться від Авраама, то в Євангелії від Луки (3,23-38) він виводиться від Адама. В самому ж цьому родоводі подано імена реальних історичних персонажів: Авраама, Давида і т.д. В цьому ж контексті і Адама слід розуміти реальною особою. Сам Ісус вважав Адама і Єву за реальних осіб, бо згадував історію про них, коли навчав про нерозривність подружжя (Мт. 19,3-8, Мк. 10,2-7). А нерозривність подружжя може бути тільки між одним чоловіком і однією жінкою. Святий Апостол Павло так пише у I Посланні до коринтян (15,21-22): „Бо в тому, що через чоловіка смерть, через чоловіка й воскресіння мертвих, бо як в Адамі всі вмирають, так у Христі всі й оживуть”. Якщо б Адам міг означати все людство, то тоді виходило б, що Христос теж означає все людство. У Посланні Апостола Юди Тадея (1,14) знаходимо наступне: „Про них також пророкував Енох, сьомий від Адама”. Хіба міг Енох бути сьомим від початку існування всього людства? А в Діяннях Апостолів (17,26) читаємо: „Він (Бог) з одного створив весь рід людський, щоб він жив по всій земній поверхні”.

Тепер поглянемо, як трактували Біблійну розповідь про Адама і Єву Отці Церкви. Святий Атаназій Великий: „Хоча й один Адам створений із землі, але в ньому закладені основи для походження всього людського роду” (Св. Афанасій „Творення”, том II, стр 325. Сергиев Посад, Святотроїцкая Сергиева Лавра 1903г.).

Святий Григорій Ніський: „Рівно ж у випадку Адама і Авеля і ця назва їх природи не змінюється ані тим, що Авель з'явився в буття через наро-дження, ані тим, що Адам це зробив без народження" (Заперечення Евномія ч. V).

Святий Іван Золотоустий: „Спаситель потерпів страждання в ті самі години, які провів Адам від спожиття плоду до суду, від шостого часу до дев'ятого" („О творении мира" Т.VI, кн.5, стр.807, Москва 1995).

Святий Августин Гіппонійський: „Бо рід людськй отримав початок від одного чоловіка, якого спочатку ство-рив Бог, по свідченню Святого Пи-сання" („Про Боже місто" Гл.9, кн.12).

Блаженний Теофілакт Охридський: „Гріх і смерть увійшли у світ через од-ного чоловіка Адама і одним чолові-ком Христом усунути" („Толкования на послання Св. Апостола Павла" стр.34 Москва „Скит" 1993).

Крім того слід пам'ятати, що в ритуалі тексту Святої Тайни Подружжя нашої Церкви є такі слова: „Боже Пречистий і всієї твари Сотворителю, Ти через Твоє чоловіколюбіє ребро праотця Адама переобразив у жін-ку і благословив їх і сказав: „Ростіть і множіться і володійте землею", і обоїх в одно злучив".

Підсумовуючи довговікову тра-дицію Церкви, Папа Пій XII в 1950 році видав енцикліку „Humani Generis" („Людська родина"), в якій, зокрема в пункті 269, говорилося: „Насправді вірні не можуть прийняти вчення, за-хисники якого стверджують, що або на Землі після Адама були справжні люди, які не пішли від нього шляхом природного розмноження, як від праотця всіх людей, або що Адам являє собою сукупність цих багатьох пра-отців. В дійсності ми не бачимо засо-бу поєднати подібне вчення з тим, чому навчають джерела одкровення." Зі всього вище сказаного можна зро-бити тільки один висновок: і Святе Письмо, і Святе Передання, і офіційні документи Церкви розуміють Адама і Єву як реальних історичних осіб, які стали прабатьками цілого людства. В принципі, можна їх розуміти і як люд-ство в цілому, але тільки в тому зна-ченні, що на початку вони удвох дійсно представляли усіх живущих на землі, адже окрім них спочатку нікого не було.

Дотепер розглядалися аргументи богословського характеру, але в читачів, напевне, виникли запитання, а чи існують якісь історичні докази того, що написано в перших розділах книги Буття. Напевне, для багатьох людей історичність Адама є не більше, ніж казка, і, як правило, по дуже простій логіці: якщо про це не написано в шкільних і університетських підручниках, то значить, цього не було. Однак, напевно, будь-який спеціаліст нам скаже, що ніякий підручник не претендує на повноту всієї інформації. А тепер спробуємо запитати самі в себе: звідки ми знаємо про ті чи інші історичні події? Наприклад, що в 1410 році була Грюнвальдська битва, що в 1572 році мала місце Варфоломійська ніч, що у 1648 році розпочалось повстання Богдана Хмельницького, що у 1812 році Наполеон здійснив похід на Росію ... Ніхто з нас цих подій - на власні очі не бачив і ніколи вже не знайде їхніх живих очевидців. Але в той же час ми дуже упевнені в їхній реальності, що, можливо, не один із нас погодився б на велике грошове парі, аби доказати їхню правдивість. Отож, ми знаємо про них на підставі історичних документів, літописів, спогадів очевидців і тд. Однак, ті з нас, хто ще пам'ятає тоталітарні часи, напевно дуже швидко скажуть, що є підстави не вірити багатьом документам і спогадам. У такому випадку на допомогу приходять метод „мозаїки". Тобто, шукається не одне, а декілька свідчень, як правило, незалежних одне від одного. І якщо, попри несуттєві розбіжності, факти в них між собою стикуються, то можна отримати більш-менш відповідну картину минулих подій. Візьмемо для прикладу Грюнвальдську битву 1410 року. Про неї є згадки у близько двадцяти незалежних одна від одної хроніках. І то не тільки в польських і литовських, але також в німецьких і французьких. В деяких з них про цю битву написано більше, а в деяких - менше. Деколи в них можуть бути розбіжності в оцінці числа втрат або кількісного складу армій. Однак, всі згідні в одному: насправді проти війська Тевтонського ордену в тій битві виступили об'єднані війська поляків, литвинів і русинів (предки українців) і дійсно війська ордену були розгромлені.

А тепер знов повернемося до Адама і Єви. Щоб отримати відповідь, чи розповідь про них є історичною, скористаємось уже вищевказаним методом „мозаїки". Тобто постараємось дізнатися, чи існує якась інформація у позабіблійних джерелах. Наш великий письменник Іван Франко у своїй досить-таки контроверсійній праці „Поєма про сотворення Світу" писав зокрема таке: „Уже давно, перед відкопанням та відчитанням старих вавилонських та асирійських писань було відомо, що у вавилонян та асирійців були святі пісні та повісті, багато де в чому близькі до біблійних" (цитата за збірником „Іван Франко і релігія", Дрогобич 2004р. Стор 205). Більш глибокі дослідження показали, що пісні та повісті були не тільки у вавилонян та асирійців. Ось що пише сучасний український релігієзнавець Віктор Невгод, який, до речі, не вірить в історичність Адама і Єви: „Міфи про походження людей у переважній більшості дуже й дуже віддалених один від одного народів в основних рисах, на подив, схожі. Особливо це впадає у вічі при порівнянні міфів різних відсталих племен, котрі ще які-хось сто - півтора століття тому зберігали прадавні традиційні вірування. Часто-густо історія роду людського починалася в них з того, що ще на початку світу якесь місцеве божество виліпило з глини або із землі тіла

чоловіка і жінки та оживило їх своїм подихом або чарівним замовлянням. Ота пара й стала прабатьком і праматір'ю всіх наступних поколінь. Подібні легенди існували в ескімосів Гренландії і жителів тропічних островів, у африканських племен й індіанців Амазонії, у папуасів Нової Гвінеї і мисливців з Сибіру". Різними були лише імена богів та деякі несуттєві подробиці... А за віруваннями маорі, корінних жителів Нової Зеландії, бог Тіккі змочив червону глину власною кров'ю, виліпив з неї першу людину, теж оживив її своїм подихом і назвав Тік-атуа „подоба Тіккі (згадаємо, що і за Біблією людина створена за Божою подобою - Буття 1,27)" (Віктор Невгод: „Від ребра Адамового" „Людина і світ" № 6, 2002 рік). До речі, у мові вищезгаданих маорі, жінка називається „гівіх", що буквально означає - кістка. Але і це ще не кінець. Також різним народам на різних континентах притаманні перекази, що дуже схожі на біблійну розповідь про гріхопадіння. Наприклад, у древніх персів був переказ про перших чоловіка і жінку, які називалися Мешіа і Мешіане. Спочатку вони були чисті і віддані своєму творцю Ормузду. А пізніше ворог Ормузда - Аріман, перетворившись у змія, запропонував їм плоди, через які переконав їх, що він їхній творець. В Індії існує переказ про гору Меру, на якій колись існував рай на землі. Перші люди, які там жили, були безсмертні, а пізніше цей рай зруйнував великий змій. У монголів є легенда, згідно з якою занепад людства спричинило вживання солодкої рослини - сінме. Стародавні скандинави вірили в те, що початок зла походить від змія, котрий наповнив всю землю своєю отрутою. В Мексиці відомий дослідник Олександр Гумбольдт знайшов древнє зображення жінки з великим змієм. У СІІА (штат Пенсильванія) археологи знайшли квадратний камінь, на якому зображені чоловік і жінка, розділені деревом, притому жінка тримає в руках плоди. В Японії існує легенда про змія, який збунтувався проти свого творця. Цікаво, що завжди було прийнято малювати цього змія обвитим навколо дерева. У Британському музеї зберігається барельєф, який на території Ассирії знайшов знаменитий археолог Джордж Сміт. На барельєфі зображено дерево з плодами, руки двох людей, що тягнуться до нього, а позаду однієї із фігур піднімається змій. (І. Соколов „Богословіє" стр.77-78, Вільнюс, 1991г.).

Отже, якщо різні племена і народності з найвіддаленіших куточків нашої планети, ніколи перед тим не контактуючи між собою і не знаючи Біблії, в той же час зберігали в себе древні перекази, які надзвичайно подібні до біблійної історії про Адама і Єву, то з цього можна зробити тільки один висновок: ця історія дійсно колись мала місце.

На завершення - ще один фактор, який хоча й не прямо, але підтверджує цю історію. Йдеться про життя і подвиги так званих „екологічних святих" (див. Розповідь про них в „Живій Воді", №4 за 2004 рік). Тут маються на увазі подвижники віри, які отримали від Бога особливий дар так спілкуватися з живою природою, як і перші люди до гріхопадіння. Їхній приклад показує, що період, коли люди дійсно жили в повній гармонії з природою, таки мав місце.

Розглянуті в цій публікації факти свідчать про дві важливих речі. Перша: всі ми з вами, дорогі читачі, є братами і сестрами. А друге - це те, що Господнє слово є істина.

Ігор БРИНДАК, викладач. Адам і Єва: вигадка чи реальність? // *Жива Вода* 110 (2007)